

C. TÓTH NORBERT

**Garázda Péter
– Egy javadalomhalmozó egyházi mint politikai áldozat?***

Közel hatvan éve jelent meg ugyanezzel a címmel V. Kovács Sándor tanulmánya, amelyben összegezte az addigi kutatási eredményeket. A „nemzetség” rövid bemutatása után a második fejezetben a költő ifjúságáról, a következőben a pályájának a Vitéz-felkelés nyomán történt megtöréséről, a negyedikben a „Magyarországi évek”-ről értekezett, végül az utolsó fejezetben humanista költészetét tárgyalta.¹ Tanulmánya alapján a következő képet rajzolhatjuk Garázda Péter életéről: 1465 tavaszán iratkozott be a ferrarai egyetemre, még ebben az évben találkozott a királyi követségben Rómába tartó Janus Pannoniusszal, aki kijárt neki Rómában egy váradi „prefektúrát”;² 1468-ban rövid időre hazatért, majd a következő évben a firenzei egyetemre iratkozott be, ahol rövidesen „felvette” a humanista szokásokat (például könyvek gyűjtése),³ innét 1471 őszén a padovai egyetemre ment tanulni és már hazatérését tervezgette, „nem lehetetlen, hogy Vitéz, vagy inkább Janus hívása folytán hagyta félbe páduai tanulmányait és azonnal indult

* A tanulmány elkészítését az OTKA K 100749. számú pályázata támogatta. – A jelen tanulmányban kizárólag Garázda Péter egyházi pályafutásának rekonstrukciójára vállalkoztam, tettem ezt elsősorban azért, hogy a további irodalomtörténeti kutatásokhoz – mivel Garázda Péter magyarországi tevékenységét feltáró eddigi kutatási „eredményeket” nagy mértékben meghatározta a hiányos és hibás adatok alapján megrajzolt pályaképe – megfelelő alapot biztosítsak.

¹ V. KOVÁCS Sándor, *Garázda Péter = Irodalomtörténeti Közlemények*, 61(1957), 1–2, 48–62. – A korábbi irodalomból kiemelendők HOFFMANN Edith (*Régi magyar bibliofilek*, Bp., 1929. [<http://mek.oszk.hu/03100/03194/03194.htm#19> – a látogatás időpontja: 2015. nov. 5.]), HUSZTI József (*Janus Pannonius*, Pécs, 1931, 201, 205, 227, 251), HORVÁTH János (*Az irodalmi műveltség megoszlása, Magyar humanizmus*, Bp., 1935, [A Magyar Szemle Könyvei XII. – Reprint 1988.] 132–134., 173.) és GERÉZDI Rabán (*A levélíró Váradi Péter = Janus Pannoniustól Balassi Bálintig*, Tanulmányok, Bp., 1968, 58–60, 88. – A tanulmány eredeti változata *Egy magyar humanista Váradi Péter* címen a *Magyarságtudomány* 1942. évi számában jelent meg) munkái.

² V. KOVÁCS 1957, i. m. 50. – E „prefektúráról” az általa idézett pápai kérvényben biztosan nincsen szó (l. alább), erről Bartholomeus Fontius év nélküli, de 1470-re, illetve 1471-re datált, Garázdához szóló levelében van szó: „unde te Variensis praefectura paulum flexit”. *Bartholomaeus Fontius Epistolarum libri III*. Edidit Ladislaus JUHÁSZ. Szeged, 1931. (Bibliotheca Scriptorum Medii Recentisque Aevorum) 9., vö. HOFFMANN Edith, *Garázda Péter könyvtárának címeres darabja = Turul*, 47(1933), 79; HORVÁTH Judit, *Adalékok Garázda Péter életéhez Juhász László kutatásai alapján = Filológiai Közlöny*, 18(1972), 387.

³ V. KOVÁCS 1957, i. m. 51–53.

is hazafelé.” Betegsége miatt azonban csak Velencéig jutott, ahonnan állapotot jobbra fordulásával visszatért Padovába.⁴ A Vitéz-féle felkelésről és leveréséről érkezett hírek hatására Garázda elbizonytalanodott hazatérését illetően, mivel – hogyan V. Kovács Sándor Fontius 1472. szeptemberi levelére építve véli – maga is rokonszenvezett velük. Mindezt – ugyancsak a szerző szerint – jól bizonyítja Fontius másik – egyébként fél évvel korábban, márciusban írt – levele, amelyben azért aggódott, nehogy Garázdát hazatérése után Mátyás király lefogassa.⁵ Mint V. Kovács írja, a „baljóslatú sejtések beigazolódtak. Nemcsak Vitéz és Janus fényes pályája zárult le, de Garázda Péteré is megtört még a kibontakozása előtt.”⁶ Végül 1473-ban tért haza, és „noha Mátyás nem állt személyesen bosszút rajta, határozottan érezte vele a mellőzését. Garázda igyekezett olyan egyházi funkciót szerezni, amely lehetővé teszi számára a humanista életmód további folytatását. Ez sikerült is neki az adott lehetőségekhez képest. 1474-ben nyitrai kanonok volt, majd két év múlva 1476-ban esztergomi főszékesegyházi kanonokká lépett elő. 1478-ban a pécsi iskola vezetője volt.”⁷ Az 1480-as években Garázda és társai mindinkább a politikai élet periferiájára szorultak és ez „nyomasztólag hathatott rá és feltétlenül káros kihatással volt további humanista pályafutására, s lassankint egyházi környezetbe vonult vissza. 1483-ban nyitrai főesperes lett. Ez a megbízás jelentette számára az első jelentősebb, de korántsem jelentős egyházi állás elnyerését. Az esztergomi egyházmegyén belül ugyanis a székesegyházi főesperesség után sorrendben közvetlenül a nyitrai következett. Garázdának ez a pozíciója kiterjedt jogkört biztosított számára [...]”⁸ Az 1490-es évek közepe táján visszatért Itáliába és „költői harcokat indított meg Ferrarában”, ahonnan valamikor hazatért, 1501-ben elnyerte az esztergom-szentistváni társaskáptalan préposti címét, végül 1507-ben elhunyt.⁹

A megjelenés óta eltelt évtizedekben a mellőzött Garázda Péter tragikus életpályájáról született kép nem sokban módosult, sőt – mondhatni – kanonizálódott. Így írt erről az 1980-as évek elején Mikó Árpád,¹⁰ a 2000-es évek közepén Jan-

⁴ Uo. 54.

⁵ Uo. 55.

⁶ Uo. 55. – Meg kell jegyezni, hogy Garázda Péternek Padovából Lorenzo de’Medicihez 1471. november 22-én küldött leveléből egyértelmű, hogy semmilyen információja nem volt a magyarországi eseményekről, különben a Lorenzo de’Medici által Mátyás királynak küldött ajándékot nem János érsek által szándékozott volna eljuttatni az uralkodónak. (V. KOVÁCS 1957, i. m. 54.) Így V. Kovács Sándor, illetve Huszti József (HUSZTI 1931, i. m. 251) fejtegetései Garázda szándékait illetően, ti. hogy csatlakozni kívánt a lázadáshoz, elesnek; egyszerűbb azt mondanunk, hogy arról nem tudunk semmit.

⁷ V. KOVÁCS 1957, i. m. 56.

⁸ Uo. 57–58.

⁹ Uo. 59–60.

¹⁰ MIKÓ ÁRPÁD, *Két világ határán (Janus Pannonius, Garázda Péter és Megyericsei János síremléke)* = *Ars Hungarica*, 11(1983), 1, 49.

kovits László és Mikó Árpád,¹¹ Fedeles Tamás¹² és Körmendy Kinga,¹³ valamint 2014-ben Pajorin Klára.¹⁴ Egyetlen, de hatásában remélhetőleg a legjelentősebb területen történt elmozdulás. Nem másról van szó, mint a Garázda Péter síremlékéről. Mikó Árpád és Jankovits László közösen írt, az előbbieken már idézett szócikkükben hívták fel figyelmet két dologra. Egyfelől, hogy noha a sírkövön semmilyen évszám nincsen, az biztosan 1507 előtt készült.¹⁵ Másfelől, ezzel összefüggésben, ugyanők voltak azok, akik leporolták Barabás Miklós évszázados felvetését,¹⁶ amely szerint Megyericsei János írta volna az epitáfiumot (és az Megyericsei síremlékének 1507-es évszáma miatt lenne szintén ugyanekkori).¹⁷ A fentiekből egy valami tehát egyértelmű: Garázda síremléke semmilyen módon sem használható fel halála idejének pontosabb megállapításához.

A szakirodalom vázlatos áttekintése után lássuk, mit árulnak el forrásaink Garázda István fia¹⁸ Péterről. (A következőkben a biztos okleveles források adatai alapján fogom vázolni pályáját.) Az első biztos adatok egyházi javadalmairól 1469-ből ismertek, amikor is firenzei tartózkodása idején ügyvédeket bízott meg egy közjegyző előtt: az iratban mint pozsegai prépost és pécsi kanonok szerepel.¹⁹ Nem tudni, mikortól viselte a kanonokságot és prépostságot, bár az lenne a logikus, ha már azok, vagy legalábbis a pécsi kanonoki javadalom birtokában ment volna az egyetemre (1458-ból ismert a pécsi káptalanban egy csak keresztnévvel említett Péter nevű kanonok²⁰). Ugyanakkor a V. Kovács Sándor által – Fraknói

¹¹ JANKOVITS László, MIKÓ Árpád, *Garázda Péter = Magyar Művelődéstörténeti Lexikon, középkor és kora újkor III.*, Szerk. Köszegehy Péter. Bp., Balassi, 2005, 254–255.

¹² FEDELES Tamás, *A pécsi székeskáptalan személyi összetétele a késő középkorban (1354–1526)*, Pécs, 2005 (Tanulmányok Pécs történetéből, 17), 358–359.

¹³ KÖRMENDY Kinga, *Studentes extra regnum. Esztergomi kanonok egyetemjárása és könyvhasználat 1183–154*, Bp., 2007 (Bibliotheca Instituti postgradualis Iuris Canonici Universitatis Catholicae de Petro Pázmány nominatae III. Studia, 9), 144–147, 149, 198–199.

¹⁴ PAJORIN Klára, *Mátyás király és Marsilio Ficino magyar hívei az 1471. évi összeesküvés után = Arcana tabularii*, Tanulmányok Solymosi László tiszteletére I–II., Szerk. Bárány Attila, Dreska Gábor, Szovák Kornél, Budapest–Debrecen, 2014, II, 602.

¹⁵ MIKÓ 1983, i. m. 52–53. – L. még LÖVEI Pál, VARGA Lívია, *A középkori Magyarország síremlékeinek katalógusa*, Adattár, Esztergom, 23. (Kézirat.)

¹⁶ BARABÁS Miklós, *Megyericsei János kolozsi főesperes = Erdélyi Múzeum*, 24(1907), 120–121.

¹⁷ JANKOVITS, MIKÓ 2005, i. m. 255.

¹⁸ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (a továbbiakban: MNL OL) Diplomatikai Fényképgyűjtemény (a továbbiakban: DF) 236550., illetve a már V. Kovács Sándor által (V. Kovács 1957, i. m. 50.) is idézett 1468. évi oklevelet (MNL OL Diplomatikai Levéltár [a továbbiakban: DL] 16741.), amely egyébként nem bizonyítja, hogy Garázda Péter ténylegesen is itthon tartózkodott volna. – Garázda Péter rokonságára I. PÁLOSFALVI Tamás, *Vitézek és Garázdák, A szlavóniai humanisták származásának kérdéséhez = Turul*, 86(2013), 13–15.

¹⁹ DANELONI, Alessandro, *Egy levéltári dokumentum Garázda Péterről = Irodalomtörténeti Közlemények*, 105(2001) 3–4: 454. – Valószínűleg ezt az adatot ismerte PETROVICH Ede, *Janus Pannonius Pécssett = Janus Pannonius*, Szerk. KARDOS Tibor, V. KOVÁCS Sándor, Bp., 1975. (Memoria Saecularum Hungariae, 2), 139. (Idézi FEDELES 2005, i. m. 358. 485. jegyz.)

²⁰ FEDELES 2005, i. m. 427/311. sz. – Habár ennek ellentmond, hogy egy 1461. júl. 8-i, Pécssett

Vilmos munkájából rosszul²¹ – idézett 1465. évi pápai felmentés alapján – amelyben többek között a ferrarai egyetemen kánonjogi tanulmányokat folytató Garázda Péter zágrábi egyházmegyei klerikus is engedélyt kapott bármilyen egyházi, akár szerzetes rendi javadalom viselésére²² – nem tartom kizártnak, hogy ekkor kapta meg a Ferrarában időző rokonától,²³ Janus Pannonius pécsi püspöktől a pozsegai prépostságot. Ezen javadalom ekkori elnyerése mellett két közvetett érvert hozhatok fel: egyfelől a kérvényt a király és Janus pécsi püspök nyújtotta be a kérelmezők nevében²⁴ Rómában, másrészt a pécsi püspök egy görög nyelvű evangéliumos könyvének nem túl szembeötlő, hátsó előzéklapján – amelyet Csapodi Csaba véleménye szerint Garázda ajándékozott Janusnak 1465-ös ferrarai találkozásukkor – található utólag lemezelt bejegyzés (*Petus Garasta diligit mulieres et odit diabolos propterea[?] mittitur ad Posogam ad connumerandum meretrices alias amores*) szövege.²⁵ Bárhogyan is volt, újabb adatok előkerüléséig semmi biztosat nem mondhatok a kérdésről (a pozsegai prépostok névsora olyannyira hiányos, hogy az nem alkalmas további következtetésekre). A préposti méltóságát Garázda minden bizonnyal haláláig megtartotta: 1478-ban,²⁶ 1488-ban,²⁷ illetve 1489-ben²⁸ is ő állt a társaskáptalan élén. Időközben azonban újabb javadalmakra is szert tett: az esztergomi székeskáptalanban a Kálmáncsehi Domokos fehérvári (Szűz Mária-társaskáptalani) préposti kinevezésével meg-

– valószínűleg Janus Pannonius pécsi püspök, kancellár utasítására – kelt királyi parancslevélben a kijelölt királyi emberek között ott szerepel Garázda Péter neve is (*Codex diplomaticus domus senioris comitum Zichy de Zich et Vásonkeő. A zichi és vásonkeői gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára, I–XII.* Szerk. Nagy Imre, Nagy Iván, Véghely Dezső, Kamerer Ernő, Döry Ferenc és Lukcsics Pál, Bp., 1871–1931.; X. 168.), azaz ekkor még világi volt. (Az oklevél ugyanakkor nem bizonyítja, hogy Janus Pannonius és Garázda Péter ismerték volna egymást, netán az ő embere lett volna – amint azt Ritoókné Szalay Ágnes feltételezi –, a királyi, nádori, stb. embereket az oklevélben leírt feladat elvégzésére a kedvezményezett jelölte ki.)

²¹ FRAKNÓI Vilmos, *Mátyás király diplomatái. Csezmicei János = Századok*, 33(1899), 778. (V. Kovács Sándor összekeverte az adatot a Bartholomaeus Fontius fentebb már idézett levelében találhatóval.)

²² „Petri Gazatada (!) et Mathie Pauli clericorum Zagrabiensis diocesis in universitate studii Ferrariensis in iure canonico studentium” – Archivum Secretum Vaticanum, Registra Supplicationum vol. 581, fol. 122r–125r. (A kérvény szövegét Szovák Kornél lekötölező szívessége révén ismerhettem meg.)

²³ Vö. PÁLÓSFALVI 2013, i. m. 15.

²⁴ Vö. a fentebb idézett kérvény szövegével: „Supplicans preterea prefati rex et episcopus in persona”.

²⁵ BOLLÓK János, KAPITÁNYFfy István, *Megjegyzések az Egyetemi Könyvtár Gr. I. jelzetű kódexének bejegyzéséhez = Antik Tanulmányok*, 26(1979), 106–109; J. FODOR Adrienne, ROZSONDAI Marianne, *Tetraeuangelion = Pannonia regia, Művészet a Dunántúlon 1000–1541*, Szerk. Mikó Árpád és Takács Imre, Bp., 1994, 424–425. – Idézi és hasonló következtetésre jutott az évszámot kivéve KÖRMENDY 2007, i. m. 144.

²⁶ 1478. okt. 24. (DL 34223.)

²⁷ 1488. máj. 2. (DL 19357.), 1488. okt. 6. (DL 19392.)

²⁸ 1489. febr. 20. (DL 19488.)

üresedett nyitrai főesperességet és a velejáró esztergomi kanonokságot nyerte el valamikor 1474 szeptembere és decembere között.²⁹ Az utolsó adat főesperesi javadalmára az esztergomi káptalan 1486. augusztus 30-i privilégiumának méltóságsorából ismert.³⁰ Hogy a két javadalmat pontosan meddig viselte, azt egyelőre nem tudom, mivel halála időpontját csak hozzávetőlegesen állapíthatjuk meg. A következő nyitrai főesperesre ugyanis csak hat évvel későbből van adatom: ez 1492-ben³¹ Eszényi (vagy Eszenyi³²) István, aki korábban a bácsi Szűz Mária-társaskáptalan prépostja (azaz bácsi kisprépost) volt,³³ egyúttal budai kanonok (1484–1492)³⁴. Garázda pozsegai prépostságára utaló utolsó, már idézett adatom 1489. február 20-ról van, míg a következő, amelyben már néhai, 1498. november 6-ról ismert: a Tolna megyei Csöl vagy Töl birtok ügyében³⁵ a Szerdahelyi család és a szerdahelyi Szent Lászlóról nevezett pálos kolostor, illetve Garázda Péter prépost meg Garázda Miklós között folyó perben kibocsátott oklevél szerint ugyanis a pert először Mátyás király, majd utána Garázda Péter halála miatt halasztották el.³⁶ Sajnos a forrásból egyáltalán nem derül ki, hogy a prépost pontosan mikor halt meg. A fentebbiek alapján azonban egy dolog biztos: Péter valamikor 1490 tavasza és 1492 nyarának vége – pontosabban az oklevélben említett Szent Mihály-napi nyolcad kezdete, október 6. – között hunyt el.

Garázda Péter nyitrai főesperessége ideje alatt újabb stallummal gyarapodott: 1478. július 19-én már a pécsi székeskáptalanban birtokolt javadalmával, az ol-

²⁹ Kálmáncsehi 1474. szeptember 30-án még nyitrai főesperes, míg Garázda december 9-én szerepel először így (KÖRMENDY 2007, i. m. 198.).

³⁰ [KNAUZ Nándor], *Az esztergomi főkáptalan fekvő s egyéb birtokaira vonatkozó okmányok tára*. Pest, 1871. (Kézirat gyanánt, a továbbiakban: EFB) 148. (DF 238101.)

³¹ 1492. szept. 3. (*Historia critica regum Hungariae*. Ex fide domesticorum et exterorum scriptorum concinnata Stephanus KATONA, XVII., Budae, 1793, 494. = DF 290345_631.ecw)

³² Az oklevelekben „de Ezen” néven szerepel a település neve, amelynek feloldása lehet Eszény, ez Fejér megyében, vagy Eszeny, amely viszont Szabolcs megyében fekszik.

³³ 1483. máj. 14. (DF 266144.) – 1484. szept. 19. (*Monumenta Romana episcopatus Veszprimensis / A veszprémi püspökség római oklevéltára, III–IV*. Közrebocsátja a Római Magyar Történeti Intézet, s. a. r. Fraknói Vilmos. Bp., 1902–1908. [a továbbiakban: Mon. Veszpr.] III. 291.)

³⁴ KÖBLÖS József, *Az egyházi középréteg Mátyás és a Jagellók korában*, (A budai, fehérvári, győri és pozsonyi káptalan adattárával), Bp., 1994 (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok, 12), 290/26. sz.

³⁵ A per okára és folyamára lásd DL 19266., 19326., 19341., 19344., 19347.

³⁶ A felperesek „venerabilem Petrum Garazda prepositum de Posegawar ac Nicolaum similiter Garazda contra se ad octavas festi Beati Georgii martiris in anno Domini millesimo quadringentesimo octuagesimo nono transacti preteriti [...] Mathie regis [...] personalem in presentiam traxissent in causam, et ab eisdem octavis festi Beati Georgii martiris causa partium prescripta partes inter easdem primo prefati condam domini Mathie regis tandemque ipso defuncto et nobis superna dispositione in regiam dignitatem et regimen dicti regni Hungarie sibi succedentibus nostrarum litterarum prorogatoriarum seriebus ventilanda presentes octavas festi Michaelis archangeli dilative attigisset et in nostram personalem presentiam deducta extitisset, quibus tandem octavis instantibus prelibatoque Petro Garazda preposito medio tempore ab hac luce decesso [...]” – DL 20758.

vasókanonoksággal bukkan fel a káptalan méltóságsoros oklevelében.³⁷ A pécsi *lectorok* névsora meglehetősen hiányos: egy bizonyos Imre 1472-ig, míg Mohorai Vidfi Miklós 1483-tól mutatható ki.³⁸ Ráadásul az 1472 és 1483 közötti időszakból az idézett 1478. évi oklevélén kívül nem ismeretes a pécsi káptalantól méltóságsoros privilégium. Ennek, véleményem szerint, két oka lehet: az egyik kézenfekvő megoldás, hogy üresedésben volt a méltóság. A másik pedig, hogy az olvasókanonokságot viselő személy nem tartózkodott Pécsen, így természetesen nem vehetett részt a káptalan okleveleinek kiadásában (ne feledjük, a privilégiumok „datum per manus” formulája éppen a felelősségvállaló személy nevét – aki a mindenkori *lector* volt – nevezi meg). Tudva tehát azt, hogy Garázdának 1474 őszétől már az esztergomi székeskáptalanban is javadalma volt, éppen nem lenne meglepő, ha állandó tartózkodási helyét is Esztergomban rendezte volna be, így a pécsi méltóságsoros privilégiumok hiánya és az olvasókanonokok névsorában lévő évtizedes adatnélküliség egyaránt Garázda Péter pécsi lektorságát jelezheti számunkra. Mindez persze csak feltevés, de egy biztos: 1478-ban már pécsi olvasókanonok is volt pozsegai prépostsága és nyitrai főesperessége, esztergomi kanonoksága mellett. Meg kell még jegyezni, hogy a kánonjogi szabályok szerint (a késő középkorban és ma is) már két hasonló típusú javadalom együttes viseléséhez is pápai felmentés, dispensatio kellett.³⁹ (A kánonoki, főesperesi javadalmak mind helybenlakási kötelezettséggel jártak, ezért alapjában összeférhetetlenek voltak, egyidejű viselésük azonnali javadalomvesztéssel járt volna. Ez alól pécsi kanonokság és a pozsegai prépostság lehetett kivétel, mivel a pozsegai prépost valószínűleg formálisan pécsi kanonok is lehetett egyúttal.⁴⁰) Garázda Péternek azonban nem két, hanem ráadásul három összeférhetetlen javadalma volt, tehát valamikor 1474-ben (amikor esztergomi kanonokságát megszerezte) szabály szerint a pápai Kúriában kellett írásban felmentést kérnie. Ezt a kérvényét a vatikáni forrásanyagból még nem került elő, vagy azért, mert nem maradt fenn, vagy azért, mert a kutatás még nem találta meg.)

Ugyanakkor talán Garázda esztergomi tartózkodása mellett szól egy, a pécsi olvasókanonokságát bizonyító adat kelte után pár hónappal később kibocsátott másik forrás is, ám mivel annak értelmezése nem teljesen egyértelmű, így vonatkozó részét érdemes szó szerint közölni. Az 1478. október 24-én Felsőstityi György pozsegai kanonok által kibocsátott oklevél (másolatának vagy fogalmazványának) intitulációja a következőképpen néz ki: „Georgius de Felsewsthythnyk canonicus ecclesie de Posega necnon per venerabilem dominum Petrum Garazda, prepositum ecclesie eiusdem, locumtenens officii vicariatus et causarum auditor deputatus” – ennek leírása után a jegyző a szöveget a „necnon”-tól kihúzta és

³⁷ FEDELES 2005, i. m. 358. (DL 18057.)

³⁸ FEDELES 2005, i. m. 223. – Vidfire I. még C. Tóth Norbert, *Az esztergomi székeskáptalan a 15. században I. rész, A kánonoki testület és az egyetemjárás*, Bp., 2015 (Subsidia ad historiam medii aevi Hungariae inquirendam, 7) 47–49.

³⁹ Vö. SIPOS Stephanus: *Enchiridion Iuris Canonici*, Bp., 1947, 144–145.

⁴⁰ L. a 42. jegyzetet.

a „venerabilis domini Petri Garázda prepositi et vicarii eiusdem ecclesie Sancti Petri vicem vicariatus tenens” szöveget írta.⁴¹ Értelmezésben az idézett szövegrész szerint a mondott kanonok Garázdát helyettesítette a pozsegai prépostság élén, a nyakatekert megfogalmazás mögött pedig az állhat, hogy a prépost egyúttal a mondott terület főesperese is volt, és ekként bírói joghatósággal rendelkezett.⁴² Egyfelől tehát, noha érthető lenne így is,⁴³ nem pécsi vikáriusságára utal az oklevél, másfelől pedig bizonyítja azt, hogy Garázda nem tartózkodott Pozsegavárott, ezért az általa kinevezett helyettese intézkedett.

Mint a fentiekből vélhetően egyértelműen kiderült, Garázda Péterre az utolsó biztos adat 1489. február 20-ról származik, és valamikor Mátyás király halála után hunyt el. Ennek ellenére a korábbi irodalom előszeretettel hangoztatja, hogy Péter nyitrai főesperes az 1490-es évek elején Itáliába látogatott, valamint 1501-ben az esztergomvári Szent István protomártírról elnevezett társaskáptalan prépostjává nevezték ki, amely méltóságot az állítólagosan 1507-ben bekövetkezett haláláig viselte.

Az itáliai látogatására egyetlen rendkívül bizonytalan „adat” áll rendelkezésre, mégpedig Huszti József munkájának egy szakasza: „Thebaldeus magyarországi összeköttetéseiről tanúskodik, egy kiadatlan költeménye *Ad Petrum Pannonium*, melyre két vatikáni kódexben akadtam. A költemény szinte kétségtelenül Garázda Péterhez íratott, kit az olasz humanisták Petr. Pannoniusnak is neveztek. Ezzel azonban meg is mondtam mindent, ami bizonyosra vehető: a többi csupa rejtély. A költeményből kiolvasható, hogy Garázda összekülönbözött Ercole Strozzával, a Janus Pannonius életéből jól ismert Tito Vespasiano Strozza humanista költő fiával, aki szintén jeles latin költő volt. Úgy látszik, a vetélkedésbe mások is beavatkoztak, s megjelent egy Garázda Péter költeményeit ócsárló vers, melyet Garázda Thebaldeusnak tulajdonított. Thebaldeus tiltakozik a szerzőség vádja ellen; ő mindkét költőt egyformán szereti s olyan nagy talentumot, mint Garázda, megtámadni sem merészelne [...] Hogyan került össze Garázda Thebaldeusszal és Ercole Strozzával? Hol? Ferrarában-e, ahol jó barátja, Battista Guarino olyan előkelő helyet foglalt el a respublica litterariában? Mikor? Tekintve Ercole Strozza születési évét (1471), ez valószínűleg csak a 15. század vége felé lehetett: talán már Mátyás halála után. Tehát Garázda ferrarai és firenzei tanulmányainak befe-

⁴¹ DL 34223. – Az oklevél regesztáját hibás jelzettel és kelettel közli BÓNIS György, *Szentszéki regeszták, Iratok az egyházi bírászkodás történetéhez a középkori Magyarországon*, Szerk. Balogh Elemér, Bp., 1997 (Jogtörténeti Tár, 1/1.), 3339. sz.

⁴² Vö. KOSZTA László, *A pozsegai társaskáptalan = A pécsi egyházmegye története I. A középkor évszázadai (1009–1543)*. Szerk. Fedeles Tamás, Sarbak Gábor, Sümegi József, Pécs, 2009, 236–237. – Hasonló területi prépostsági jogkört a pozsonyi és a szepesi prépost töltött be a kor-szakban. Vö. C. TÓTH Norbert, LAKATOS Bálint, MIKÓ Gábor, *A pozsonyi prépost és a káptalan vizsgálva (1421–1425), A szentszéki bírászkodás Magyarországon – a pozsonyi káptalan szervezete és működése a XV. század elején*, Bp., 2014, (Subsidia ad historiam medii aevi Hungariae inquirendam, 3), 47–59.

⁴³ Hiszen mind a pécsi püspökségnek, mind pedig a pozsegai társaskáptalannak Szent Péter volt a védőszentje.

jezése után újra ellátogatott Olaszországba, hogy ott ifjúkori emlékeit felfrissítse, és új ismeretségeket kössön? Ismét olyan kérdések, amikre az óvatos 'nesciendi ars et scientia' csak hallgatással válaszolhat. Talán majd akkor többet tudunk, ha az Ábel Jenőtől is várt esztergomi *Monumenták* 15. századi kötete megjelenik és a Garázdára vonatkozó oklevelek összegyűjtve napvilágot látnak.⁴⁴

Huszi bizonytalan feltételezéséből V. Kovács Sándornál már bizonyosság lett: „Mátyás halála után még egy utolsó eseménye életének itáliai látogatása. Valószínűnek látszik, hogy Baptista Guarinus hívására indult el a 90-es évek közepe táján. Személyes jelenléte irodalmi esemény volt, mert költői harcokat indított meg Ferrarában. Garázda ugyanis – amennyire a kutatás megállapíthatta – összeütközésbe került Ercole Strozzával, ki ugyancsak jónevű poéta volt. A vetélkedés tüzeiben megjelenhetett egy Garázdát ócsárló vers, amelyet Garázda Antonius Thebaldeusnak tulajdonított. Thebaldeus számunkra ismeretes versében tiltakozott a szerzőség ellen, hiszen ő mindkét költőt egyformán szereti, s olyan nagy tehetséget, mint Garázda, megtámadni sem merészelne. Sajnos az események további menetéről nem vagyunk tájékozva, hazatérése időpontját sem lehet megállapítani.”⁴⁵

V. Kovács Sándor állítását a későbbiekben mindenki kritika nélkül vette át.⁴⁶ A kérdésben konkrét adatok azóta sem kerültek elő, mint a későbbiekből látni fogjuk, az „1490-es évek közepe táján” Garázda biztosan nem járhatott Itáliában. Ugyanakkor óvatosságra int, hogy a *Garázda Péter – Petrus Pannonius* – vélhető – azonosság Huszi József jegyzete szerint is mindössze egyetlen szerzőnél Porcelliusnál bukkan fel.⁴⁷

Végezetül Garázda Péternek még egy „legendás” javadalmáról, az esztergom-szentistváni prépostságáról kell szólnom. E méltóságviselése alapvetően⁴⁸ egyetlen szerző állítására megy vissza: Mathes Jánosnak az esztergomi várhegyről 1827-ben készült leírására, amelynek 24. oldalán felsorolta a (kis)prépostokat: „ab anno 1492 usque 1499 Andreas Gosztony de Csamaháza / Anno 1501 Petrus de Garazda. / – 1507 Mathias Csaszma. / – 1519 Michael Hamel.”⁴⁹ (Sajnos a lis-

⁴⁴ HUSZI József, *Antonius Thebaldeus költeménye Mátyás királyhoz = Emlékkönyv Dr Gróf Klebelsberg Kuno negyedszázados kultúrpolitikai működésének emlékére születésének ötvenedik évfordulóján*, szerk. Lukinich Imre, Bp., 1925, 350.

⁴⁵ V. KOVÁCS 1957, i. m. 59.

⁴⁶ L. a korábban idézett munkákat.

⁴⁷ HUSZI 1925, i. m. *Thebaldeus* 350. 3. jegyzet. – Giannantonio „Porcello” d’Pandoni 1406 körül született Nápolyban (*Handbuch der mittelalterlichen und neueren Geschichte*, I/1. Hg. Eduard Fueter. Oldenburg, 1911. 41.), Janus Pannonius kortársa volt (JANKOVITS László, *Accessus ad Janum, A műértelmezés hagyományai Janus Pannonius költészetében*, Bp., 2002 [Humanizmus és Reformáció, 27], 25).

⁴⁸ Vö. KOLLÁNYI Ferenc, *Esztergomi kanonok 1100–1900*, Esztergom, 1900, 113. (nem jelzi); PÓR Antal, *Az Esztergom-várbéli Szent István első vértanúról nevezett prépostság története* Bp., 1909, 39. (1499-től); V. KOVÁCS 1957, i. m. 59, 86. jegyzet (1501-től); MIKÓ 1983, i. m. 49. (1499-től); KÖRMENDY 2007, i. m. 144. (1499-től).

⁴⁹ MATHES János, *A régi esztergomi vár az ott kiásott emlékek és más régiségek leírása*. Latin

tához semmilyen jegyzetet sem fűzött, így nem tudjuk, hogy mi alapján állította össze azt.) Ugyanő ismertette egyébként Garázda Péter síremléktöredékének megtalálási helyét és nyomtatásban közölte annak szövegét és képét.⁵⁰

Az okleveles források (és a síremlékek) alapján megrajzolható kép azonban gyökeresen eltér a Mathes által rekonstruált listától: a préposti székben 1483-tól⁵¹ Csomafalvi Benedek fia, Gosztonyi András mutatható ki egészen 1499. október 22-i haláláig.⁵² Utódja Bakócz Tamás esztergomi érsek egyik unokaöccse, Erdődi vagy Szatmári István lett, aki 1500 elején nyerte el a prépostságot (ekkor Ferrarában tanult).⁵³ Hogy meddig viselte a javadalmat, nem tudni, arra az utolsó adat 1502. július végéről ismert.⁵⁴ Ekkor már egyúttal szerémi püspök is volt, amelyet 1504. október közepéig,⁵⁵ a nyitrai püspökségre történt áthelyezéséig⁵⁶ viselt. Időközben, minden bizonnyal hazatérése után az uralkodó – Bakócz közbenjárására – kinevezte személynöknek (azaz a királyi személyes jelenlét bíróságának vezetője lett).⁵⁷ Erdődi István ismeretlen időpontban történt távozása után 1511-ben bukkan fel a következő prépost, Hannel/Hamel Mihály neve.⁵⁸ Ő egyúttal – kimutathatóan 1507-től⁵⁹ – a budai Szűz Mária-egyház plébános-archipres-

eredetiből magyarra fordította és jegyzetekkel ellátta F. Romhányi Beatrix, Utószó: F. Romhányi Beatrix és Prohászka Péter, Esztergom, 2014. (Libri Veteres Strigonii 4.) 72. – Csázmai Mátyás esztergom-szentistváni kanonok 1517-ből ismeretes (DF 248861.).

⁵⁰ MATHES 2014, i. m. 70–71. – Az esztergom-szentistváni prépostságra I. HORVÁTH István, H. KELEMEN Márta, TORMA István, *Komárom megye régészeti topográfiája, Esztergomi és a dorogi járás*, Bp., 1979 (Magyarország régészeti topográfiája, 5), 91–95, illetve az azóta (is) eltelt évek kutatásaira I. HORVÁTH István, *Az esztergomi Várhegy régészeti kutatása, 1966–1999 = In medio Regni Hungariae, Régészeti, művészettörténeti és történeti kutatások „az ország közepén”*, Szerk. Benkő Elek, Orosz Krisztina, Bp., 2015, 193–255.

⁵¹ DF 236546. (1483. okt. 7.)

⁵² L. síremlékének feliratát. (LÖVELI, VARGA, i. m. Adattár, Esztergom 22. sz.; PÓR 1909, i. m. 36.) – Utolsó okleveles adat rá: 1499. szept. 28. (DF 238107.)

⁵³ „Lo preposito de San Stefano de Strigonio emorto l’arcevescovo lo ha dato ad uno suo nepote nominato Stefano che studio ad Ferrara” (1500. febr. 3. – Archivio di Stato di Modena, Ambasciatori b.3/23, l. a szöveg a www.vestigia.hu található meg, Infocus 1457.)

⁵⁴ DF 238310. (1502. júl. 29.)

⁵⁵ DL 59941. (1504. okt. 16.)

⁵⁶ Először 1504. nov. 5-én említik e minőségében: „Nitriense, videlicet quello erra prima Serimiense, qual ozi fu pronunciatò Nitriense, et Serimiense el piu zouene di quelli Baroni Orsagi.” (Marino Sanuto világrónikájának Magyar-országot illető tudósításai II. Közli WENZEL Gusztáv = *Magyar Történelmi Tár*, XXIV[1877], 133.) – VAGNER József munkájában (*Adalékok a nyitrai székes-káptalan történetéhez*, Nyitra, 1896, 112.) Bajoni Istvánnal azonosította. Bajoni életútjának tisztázását I. C. TÓTH 2015, i. m. 119–121.

⁵⁷ BÓNIS György, *A jogtudó értelmiség a Mohács előtti Magyarországon*, Bp., Akadémiai, 1971, 336.

⁵⁸ *Epistole, legationes, responsa, actiones, res geste serenissimi principis Sigismundi, eius nominis primi, regis Polonie, magni ducis Lithvanie, Russie, Prussie, Masovie domini ... per Stanislaum GORSKI. II. Posnaniae, 1852. 4. (1511. dec. 5.)*

⁵⁹ DF 237386. (1507. aug. 21.)

bitere,⁶⁰ valamint Ulászló király orvosa és gyóntatója is volt.⁶¹ Nem elképzelhetetlen, hogy a társaskáptalani javadalmat közvetlenül a Bakócz nepostól „örökölte”.⁶² Bárhogyan is történt, egy biztos: az esztergom-szentistváni préposti címet 1502. július végéig valaki mindig viselte, és ez a személy nem Garázda Péter volt. Noha a nyitrai főesperesség után korábbi vizsgálataim alapján a rangban következő állomás valóban egy préposti állás lehetett,⁶³ ám azt már nem Garázda töltötte be, mivel 1498-ban már biztosan halott volt,⁶⁴ ráadásul az általa viselt főesperességet 1492-ben már az említett Eszenyi vagy Eszényi István tartotta a kezében.

Garázda Péter tehát valóban elhagyta Esztergomot, de nemcsak azt: valamikor 1489 és 1492 között a túlvilágra költözött. Síremlékének, amelynek esetében korábban felmerült, hogy nem Garázda, hanem esetlegesen valaki más csináltatta, stílusa illik ahhoz a másik négyhez – Beatrix „udvarhölgye” †1495 (Esztergom, Balassa Múzeum), Bernardino Monelli †1496 (BTM), Kesztlöci Mihály †1496 után (öt töredék, Esztergom, Vármúzeum), Gosztonyi András †1499 (Esztergom, a Bazilika altemploma) –, amelyet leginkább a „virágos szegélyű” sírkövek csoportjaként említi a kutatás,⁶⁵ sőt feltehetően a sorozat első tagja lehetett. Akár így volt, akár nem, a síremléket az esztergom-szentistváni templom szentélyében helyezték el, hogy miért pont ott, és hogy mikor, arra az elkövetkezendő évek kutatásainak kell válaszolnia.⁶⁶ (A Máthés által lokalizált lelőhely a sírkőlap másodlagos helye is lehetett.) Ugyancsak a jövő kutatóinak feladata a Fontius levelében Garázda távozási okaként szereplő „váradi prefektúra” azonosítása, bár hozzá kell tennem, hogy a *praefectus* antikizáló tisztségnév alapján a váradi püspököknek

⁶⁰ Az archipresbiteri címet a plébánosok 1497-ben nyerték el a pápától és feljogosította őket, hogy főpapi jelvényeket viselhessenek, áldásaik és búcsúik a püspökivel azonos megítélés alá estek. Vö. KISS Gergely, *Királyi egyházak a középkori Magyarországon*, Pécs, 2013. (Thesaurus Historiae Ecclesiasticae in Universitate Quinqueecclesiensi, 3) 91.

⁶¹ FÖGEL József, *II. Ulászló udvartartása 1490–1516*, Bp., 1913, 73–74, 94, 117; HERMANN Zsuzsanna, *Az Egyetemi Könyvtár Werbőczy-kéziratai és az 'Analecta Saeculi XVI Hungarica'*, Bp., 1983, 80.

⁶² Sajnos nem nyújt segítséget ez esetben az esztergomi káptalan gazdasági jegyzőkönyve sem, mivel abban csak név nélkül említi a különböző jövedelmekben részesülő prépostot, l. pl. *Registrum capituli cathedralis ecclesiae Strigoniensis (1500–1502, 1507–1527) / Az esztergomi székeskáptalan jegyzőkönyve (1500–1502, 1507–1527)*, Edidit László Solymosi, Bp., 2002, 74–75, (1507), 78. (1508, nem volt jelen Szent Adalbert ünnepén Esztergomban) stb.

⁶³ Vö. C. TÓTH 2015, i. m. 109–117.

⁶⁴ Lásd a DL 20758. számú oklevél fentebb, a 36. jegyzetben idézett szövegét!

⁶⁵ MIKÓ 1983, i. m. 50.

⁶⁶ Egyébként abból, hogy Garázda Péter sírja a társaskáptalanban volt, semmiképpen sem következik az, hogy abban az intézményben javadalommal kellett rendelkeznie. Erre kiváló példával szolgál Bakócz Tamás egri püspök, majd esztergomi érsek egri, illetve esztergomi jövedelemkezelőjének, Ósi Györgynek az esete, aki végrendeletében úgy intézkedett, hogy testét a szentistváni társaskáptalanban helyezték örök nyugalomra („[...] in dicta ecclesia Sancti Stephani, in qua post eius obitum fumus suum ipse condam Georgius Ewsy iacere ac sepelliri commisisset iuxta eiusdem testamentarie voluntatem [...]” – EFB 163. [DF 238051., 1513. máj. 24.]).

valamilyen adminisztratív tisztségviselőjére, például püspöki udvarbíróra (*administrator curie episcopalis*) vagy effélére is lehetne gondolni, a levél adata persze Fontius részéről merő félreértés is lehetett. Mindezek után lássuk Garázda István fia Péter javadalmait az archontológia bevett módszere szerint, csak a biztos adatok felhasználásával leírva!

pozsegai prépost, pécsi kanonok (1465–1490/1492)	1469. I. 17. (DANELONI 2001, i. m. 454.) 1489. II. 20. (DL 19488.)
nyitrai főesperes, esztergomi kanonok (1474–1490/1492)	1474. XII. 9. (Mon. Vespr. III. 231.) 1486. VIII. 30. (EFB 148. = DF 238101.)
pécsi olvasókanonok (1473?–1483?)	1478. VII. 19. (DL 18057.)

Végigtekintve Garázda Péter biztos adatokon nyugvó egyházi pályáján, megállapítható, hogy azon messze nem látszik a „Vitéz-féle” lázadás nyoma. Az 1470-es évek elején – talán 1473-ban – történt hazatérése utáni évtizedet életének páratlanul sikeres időszakaként jellemezhetjük: egymás után nyerte el és viselte egyidejűleg a tekintélyesebbnél tekintélyesebb egyházi méltóságokat. A valószínűleg 1474 késő őszen elnyert nyitrai főesperessége az esztergomi székeskáptalanban lévő nyolc közül a legrangosabb volt⁶⁷ (ekképpen nem is érthető a korábbi szakirodalom azon álláspontja, amely szerint „csak” nyitrai főesperes lett belőle). Az *archidiaconatus* tekintélye minden bizonnyal a vele járó jövedelemben is tükröződött. Ugyanezt látjuk a pécsi javadalmi esetében is: az 1470-es években viselt olvasókanonoksága rangban a nagyprépost után következett.⁶⁸ A két javadalom jövedelmezőségéről ekkoriból nincsen adatunk, de a nyitrai főesperesség becsült éves jövedelme 1418-ban 45 márka (azaz kb. 180 aranyforint),⁶⁹ míg a pécsi olvasókanonokságé 1419-ben 64 aranyforint volt.⁷⁰ Az összegek az 1470-es években ennél biztosan magasabbak lehettek, és ha mindehhez hozzászámítjuk a pozsegai prépostság jövedelmét, akkor Garázda Péter e három stallumból származó bevétele könnyen meghaladta az évi 300 aranyforintot, ami már igen tisztességes jövedelemnek számított.

A fentebb vázolt pályája fényében Garázda támogatói körét is módosítani kell. Kezdjük pécsi javadalmaival, amelyek elnyerését eddig – érthető módon – Handó Györgyhöz kötötték:⁷¹ abban az időben (azaz 1465–1480 között), amikor (azaz 1478-ban) Garázda kimutatható az olvasókanonokságban, ő viselte préposti címet. Ez az állítás olvasókanonoksága tekintetében minden bizonnyal megállja a helyét. Ugyanakkor pécsi kanonokságát, amelyet – amint az joggal feltételezhető – már egyetemre távozásával viselhetett, illetve a – talán – 1465-ben elnyert

⁶⁷ C. TÓTH 2015, i. m. 116.

⁶⁸ FEDELES 2005, i. m. 54.

⁶⁹ LUKCSICS Pál, *A XV. századi pápák oklevelei, I–II.*, Bp., 1931–1938. (Monumenta Hungariae Italica, Olaszországi Magyar Oklevéltár, I–II.) I. 147. sz.

⁷⁰ FEDELES 2005, i. m. 153.

⁷¹ *Uo.* 358.

pozsegai prépostságát biztosan nem Handónak köszönhette: a préposti címet csak a püspöktől (és az uralkodótól), azaz Janus Pannoniustól (és Mátyás királytól) nyerhette el (ha minderre csak 1469 előtt került sor, a helyzet akkor sem változik). A kanonokságot viszont, amennyiben nem a püspöktől (Janus Pannoniustól), akkor a nagypréposttól kaphatta meg: 1460 és 1465 között a méltóságot Beckensloer János viselte.⁷² Ha már most áttérünk Garázda Péter esztergomi javadalmára, akkor ismét Beckensloer nevével találkozhatunk: ő volt az érsek (1473 végétől 1476. február végéig),⁷³ illetve Asszonyfalvi Ostfi Miklós a prépost (1456–1481),⁷⁴ amikor Garázda elnyerte a nyitrai főesperességet a hozzákapcsolt esztergomi kanonoksággal. Akárhonnan is nézzük tehát, úgy látszik, hogy Garázda Péter pályáját nem törte meg a Vitéz-féle lázadás. Sőt: az azután elnyert javadalmait éppenséggel azoktól kapta (itt főleg Beckensloer személye emelendő ki), akik szemben álltak Zrednai János esztergomi érsekkel és Janus Pannonius pécsi püspökkel! (Garázda rejtélyes váradi prefektúráját is bátran Beckensloer Jánoshoz köthetjük, mivel 1465 és 1469 között éppen ő volt a váradi püspök.⁷⁵)

A Garázda Péterre vonatkozó (új) adatok alapján tehát bátran kijelenthető, hogy egyházi pályája az eddigi negatív képpel szemben éppenséggel a javadalomhalmozó klerikusok iskolapéldája.

C. TÓTH, NORBERT

Garázda Péter – A Collector of Benefices as Political Victim?

Péter Garázda is an emblematic figure of the history of Hungarian humanism: his case has generally been used as an excellent illustration of king Matthias's autocratic policies. Garázda, who was born sometime in the early 1450s, started both his ecclesiastical and poetical career under the guidance of János „Vitéz” of Zredna and Janus Pannonius. He went to Italy at a young age in 1465, and studied at the universities of Florence and Padova, although he obtained no degree. But after a splendid start his career was allegedly broken by the conspiracy organised by his mentor, archbishop Vitéz against king Matthias, whereupon he too, as a member of the prelates's circle, would have been given a cold shoulder after his return from Italy in 1473. Not only was his church career halted, but he also had to dispense with his humanist activities. As a slight recompense, after the death of Matthias he could once again visit Italy, and would have obtained the provostship of the collegiate chapter of Saint Stephen the Protomartyr at Esztergom (a hypothesis based on his tombstone that was found there). He is thought to have died in 1507.

⁷² *Uo.* 220.

⁷³ C. TÓTH 2015, i. m. 106.

⁷⁴ *Uo.* 129.

⁷⁵ 1465. márc. 7. (*Monumenta Vaticana historiam regni Hungariae illustrantia I/6. Mathiae Corvini Hungariae regis epistolae ad Romanos pontifices datae et ab eis acceptae, 1458–1490*, Bp., 2000, [Reprint.] 38.) – 1469. okt. 8. (DF 210919.) – Életére vö. GOTTSCHALK, Joseph, *Der Breslauer Johannes Beckensloer (†1489) Erzbischof von Gran und Salzburg = Archiv für Schlesische Kirchengeschichte*, 27(1969), 98–129.

During his research into the history of the cathedral chapter of Esztergom, the author of the present study has come across some sources which contradict the picture that has been traditionally formed about the life of Péter Garázda. On the basis of this new information it can be stated that the conspiracy led by archbishop Vitéz had no consequences for the church career of Garázda; indeed, after his return from Italy in 1473 new benefices were added to his provostship of Pozsega and canonical prebend at Pécs. From 1474 he was archdeacon of Nyitra and thus a canon of Esztergom, and for some ten years, beginning in the early 1470s, he also held the lectorship in the chapter of Pécs. Thus, he held at least four ecclesiastical benefices simultaneously. Moreover, he received them from archbishop John Beckensloer, the most determined adversary of Vitéz and Janus Pannonius. On the other hand, his holding the lesser provostship at Esztergom is certainly pure fiction, as from the period concerned we have a continuous list of incumbents. The surviving evidence shows that he did not return to Italy after the death of Matthias, for he too died sometime before the summer of 1492. It can thus be concluded that, far from being a victim of political oppression, Péter Garázda can rather serve as a classic example of the benefice-collecting clerics.

Keywords: Péter Garázda, king Matthias, Hungarian humanism, provostship of Pozsega, Janus Pannonius